

Misjulguse eesmärgiga?

Jaani Tõnisson ja tema sabarakud „edu“-erakonnas, kui ka need kodanlikud ringkonnad välisriikide Tõnissoni parteid, sel poliitika-elus mingit kindlat alust ega tegemiselkawa ei ole, need lihtawad rahwast selleks oma kandidaatele healt andma, et need wolikogusse peajõududeks tõi jst ülesehitawat tööd tegema. Riigidignusluse olla Wenemaal konstitutsioon istski käes, ja wolikogu, kui seaduseandwa ajutuse ülesanne olla nüüd loowa tööd talle siin anda, teda tegelikult maksma panna.

See on raskest teest üteldud — otse nagu seda „Postimees“ tarwitab. Sihtsasse teesse ümber pannes tähendaks see umbes järgmist: meil on konstitutsioon käes, nüüd an ainult tarwis wolikogusse minna, et seal ilusad seadused walmis teha ja maksma panna.

Kui lapsikud need inimesed on! Nagu oleksiwad nad kõik, kõik selle ära unustanud, kudas „konstitutsioonilist“ Wenemaal on walitsetud. Nagu ei oleks wimmast suurt laenu, mis was tu põhjuseadust tehtud, olemas; nagu ei oleks riigiwolikogu ilma pikema jututa lahti lastud; nagu ei oleks sõjawälja kohtuid, mis poole teise kuu jookkul rohkem inimesi surma on mõistnud, kui kõik teised kohtu wimmaste poole teise saja aasta jookkul Wenemaal kofku, olemas; nagu ei tallaks kõige närussem sandarm, iga meesil kajaaja-otnik nagu mõni täiendimuline wägivald-walitseja, kõige toorema ühusega 17. okt. põhjuseadust jälge alla?!

Nemad tahawad selleks wolikogusse minna, et seal rahwast wabaid seadusi walmis teha ja ... maksma panna. Need tööliste sõrgusega „Postimees“ ja ärdä, mituse sit-danega „Wirulased“ ning teised farnased rahwa laste kaitsejad nagu ei näeks kurja mõtli sellest, misjulguse näoga praegune „konstitutsiooniline“ were-walitus kõige seaduse seaduseandwa tööd peale waatab. Kui tahab, lasseb neid jämmata, kui tahab, ei lasse.

Nemad tahawad seaduslikel alusel minna ja istski jälle seaduslikel alusel riigi põhjusekorda tegelikult maksma panna. Nad ei aimagi, et praegune kramide walitus neile selle seadusliku aluse ette määrab, ja ainult seda teha lubab, mis sellele wägivaldale kordetawaks ei lähe. Eks see ole mõte, mis iseenese ära tööd, kui seaduslikul alusel tahetasse rohkem ära teha, kui seaduseandja lubab. Eks see ole otse kõega kutsutaw meelest, sellestama seadusega, mis werine isewalitus kord andnud, selle isewalitsewa korra enese wastu wälja minna, et teda häwitada! Eks astu see wägivald walitus igal pool, kus tema seadusid temale meelepahaiks wõidakse tarwitada, wäewõimuga wälja ja wõta selle ... seadusliku aluse ära.

Nii oli kõige selgemini riigiwolikogu walitsetuseadusega näha. Walitus kartis, et wolikogu misjulgune saab, kes tema sõna ei taha kuulata, ja ilma pikema jututa andis ta oma senati-orjadele käsu, walitsetuseadust nõnda „seletada“ nagu see walitsetuse meelejärele paistis olewat. Ja ehk küll põhjuseaduse selge sõnaga ütleb, et walitsetuseadust ainult wolikogu kaudu minna wõib, muutis walitus seda siiski määratunat kumbel.

Ja meie häledad Tõnissoni mehed ja teised nende järel kõlujad arwawad, et see walitus wabatahtlikel enese ära koristab, niipea kui wolikogu mõne ilusa seaduse walmis on

teitud. Nad ei saa arugi, kui naeruwääriliseks nad enese teewad.

Kewadel laskis Jaani Tõnisson oma „Sademetes“ pildi maalda, kudas tagurlikud Witte ja Durnowo kobe plehku panewad, kui Jaani Tõnisson Tartust Narwa poole hakkab sammuma. Nii suure wõimu arwas Tõnisson enesel ühinda walitsetuse kohtu olewat, mis siis weel terwest wolikogust mõelda!

Uga niipea, kui wolikogu suu lahti tegi, wastati talle iga nõudmise peale: ei saa! Ei saa! annestiat; ei saa surmanuhtluse kaotamist; ei saa wastutawat ministriumi; ei saa maad; ei saa wabadust; lähe sõnaga: ei saa mitte midagi, mis isewalitsewa kari anda ei taha. Ja nii pea, kui wolikogu näo tegi, et ta oma nõudmistes rahwa poole tahab pöörata, siis ... saadeti ta minema! Nüüd plagas Jaani Tõnisson Peterburist minema, kuna Witte ja Durnowo ajemele Stoipin oma mõrjufalitse sõjawäljakohutega asus.

Ja kõige selle järele ütlewad meie haleskuuljad „wabadusewõitlejad“ ja „edu“ mehed nagu Tõnisson ja Ko., itta weel, et meie seaduslikul alusel peame wägivald walitsetust kütutama minema.

Kes päris pine ei ole wõi selle filmi Tõnissoni partei ilusad sõnad ja lubadused ei yimesta, peab nägema, et teerajune poliitika kõega kutsutaw jollus on. Kes sel mõttel wolikogusse läheb, peab seal kas isewalitsetuse paljapsena paigal istuma, wõi — ta lendab jällegi Peterburist tulema.

Ugu wolikoguiga on, nagu mitmel puhul juba seletatud, järgmine:

Wõim on aligis staagu weel isewalitsetuse käes — „riigi dignuslised“ paberilipakad ei ole selles asjas midagi muutnud. See wõim seisab selles, et weel suur osa rahwast isewalitsetusele truud on ja teda toetab, olgu rumalast peast, nagu suur hull mustasajalisi, esa arusaamata sõjawäge, olgu omakasu pärsaj, nagu see suur riigi waraste ja riisujate kari, kes uhletes nundrites armuliku ülemuse nime lannab. Wimmased jääwadli kindlatses isewalitsetuse ligedeks, sest see kord annab neile kõige rohkem wõimalust riigi raha ja wara töödida ja omawoli taga ajada.

Uga arusaamata osa tallal tuleb nii kama tööd teha, kuni tal filmad selgemaks lähewad. See tööd filmid kahelt poolt: ühelt poolt teeb seda isewalitus oma riisumiseega, teiselt poolt revolutsioonilised parteid oma kühutsetöõga.

Misjulgust tööd teha — see on üks wolikogu tähtsamatest ülesannetest.

Nüüd wõib isewalitsewa kord kõigile rahwa nõudmistele wastu panna, sest ei tal weel suur jõud kääpärast on, wastased jõud aga laiale seisawad, sest et isewalitus rahwa jõudu kofku koguda ei luba.

Teisels ülesandeks on siis wolikogul — seda arusaamitsete ärganud jõudu koguda. Kõige seda rahwast, kes aru saab, et praeguselt walitsetusest sõnadega midagi kätte ei saa, peab wolikogu enese ümber koguma, ja wõitsetuse walmis seadma.

Ja siis, kui siis rahwa ajemilud rahwa töõstete nõudmistega wälja astuwad, ja kui siis weel isewalitsetuse werekoerte kari sellele wastu tahab hakata, siis astub kõik see korraldatud rahwas wälja. Töölistes panewad kõik rattad seisma, korraldatud sõjajalgad töõttawad nullitsete, arusaaja revolutsiooniline sõjawägi löõb rahwa poole, ja selle hirmsa

jõuuga häwitab wõidurikas rahwas selle wana walitsetusekorra eest ära, mis meid senini weriselt abelates on hoidnud.

See jõud kutsub siis terwe rahwa ajemilud, wabal rahwalikul walitsetusel kofku — asutajaks ehk põhjuseaduse andwaks koguks, kes siis need alused loob, mille järele riiki edaspidi tuleb walitseta — nii, nagu seda rahwas tahab.

Meie walitsetuse eesmärk ja otstarb on siis: kõige rahwa jõudu revolutsiooniks kutsuda, koguda ja sõjawalimis seada.

Ja revolutsiooni lõpu-eesmärk on: Ujutaw Kogu, mis meie misjulguse walitsetusekorra loob, nagu seda wõidurikas rahwas tahab, aga mitte misjulguse, wägivald-walitsetuse werekoerte kari „heaks arwab armulikul lubada.“

T o o n i.

Kodanlaste hariduse-seltsid.

Hariduse-seltside asutamine näib igal pool päewakorral olemas. See on omast kohast rõõmustaw ja arusaadaw nähtus. Rahwas näib arwama, et nüüd hariduse kütendused, mis siamaale nagu luupainaja rahwa edasipüüd-mise peal lastuwad, kõrwale on saadetud ja et nüüd puhast hariduse-päike paistma wõib hakata. Tõepoolest, rahwas wõib oma koolides revolutsiooni wälja näha: puru-tagurline walitus oli sunnitud rahwakoolides emakeelt õpeteleks kütutama. Kuid — ei sellega wõi weel leppida. See on ainult waewalt nimetamise wäärt raasukene sellest, mis meie nõuame ja nõuame. Ja see näitab ainult teed, mida me kätma peame. Kui walitus sellega rahwast waigistada loodab, siis ei-ks ta.

Nüüd seaks on nüüd walitus ka seda „armulikul lubanud“, et erainimesed ja seltsid rahwahariduse edendamiseks koolisid wõiwad asutada, hariduslikki kursusi toime panna jne. Sellest „armulikul lubadusest“ on ka meie rahwaslikud kodanlikud kiirelt kinni haaranud ja n. n. hariduse-seltsid asutama hakanud. Sõnariikaste üleskütsete läbi kütutakse rahwast üles nende seltside kiikmeks astuma ja neid seltsid rahuga toetama, seltside hea ja kõigile kasulik otstarb olla ju päewaselge.

Kes on see rahwas, keda neid seltsid toetama kütutakse? Kes on see, kes need seltsid ülewal peab pidama? Tööliste-klass peab see olemas! Töölistes peawad ka need asutused ülewal pidama. Sellepärast on meil kohus ja täielik õigus küsida ja teada saada, misjulgune wõib nende hariduse-seltside siht ja töõpilaan olla, mida meie kodanlastes nii nõbedaste asutama töõttawad.

Inglise sotsialist Robert Owen ütles omal ajal, et südametunnistust ja ilma-waateid nõndasama wabritserida wõib, negu-pnuwilla riidet suurel hulgal wabritseritakse. Owen mõttles sellega muudugi seda, et inimesed oma meelsete ja waatelega enant-wähem misjulgusteks saawad, nagu neid kaswatusel läbi tehtakse. Sellepärast leiamegi, et walitsetud klassid ja kihid rahwakooli ja kõiki hariduseasutusi eneste kama all on pidanud ja weelgi peawad. Kirik kaswatab enesele koguduse-lilmeid, riik sõnakuulidlikka alamaid. Mõlemad on lepingusse astunud ja töõttawad kaskäes, nad toetawad teineteist. Nende siht on alandlikku ja rahulikku rahwast kaswata, kes selle juures ei lahke, et ülemad Jumalast seatud ja et alamad ülemate sõna peawad

kuulma. Ja need ülemad on keisrist linna-
wahini ühelt poolt ja wabriku direktorist wa-
rawawahini, mõisa herrast kubjani, piiskopist
kiriku teendriini teiselt poolt. Suuremates
Wene linnades on ka kojamehed ja õõwahid
niisugused Jumalast seotud ülemad, kelle alla
enamast igamies peab alandama. Seda õpe-
tust toetab walitsew kass kõigest wäest; see
on üks tugi, mille peal ta seisab: inimene
peab uskuma, et Jumal oma targa nõuuga
kõik nõuda on seadnud, nagu me walitsewat
korda eneste ümber näeme olema: wabrikant
wõib tödlist ilma armuta wälja kurnata —
see õigus on temale — nende õpetuse järele —
Jumalast antud; mõisnik wõib talupojale ikka
kõrgemat renti selga panna, maa hinda tõsta
ja oma moonakaid nagu loomi taga ajada —
ta on Jumalast seotud ülem, tema sõna peab
kuulama, sest see on nagu Jumala sõna; sol-
dat peab oma ülemate sõna kuulama — üle-
mast kindralist alama kapralini — kui need
teda ka oma wanemaid, wendi ja õdesid, naist
ja lapsi maha nootida käsewad. Walmulid
„ülemus“ laskeb iga nekruti selle peale wande
anda ja ta jutustab igal ajal, et ülemuse sõ-
na ka siis peab kuulma ja selle käsku täitma,
kui see otse mõistuse wastu käib. Just w a i-
mulid seisus ja koolid on need, kes
niisugust waimu rahwa sisse kaswatawad.
Iga wabaduse püüdmine, iga rahwa õiguste
laiendamise leiab nende poolt kõige suuremat
wastupanemist ja nad on ikka ja alati tagur-
lisel walitsusel abiks, et rahwa õigused, tema
elamise wõimalust kitsendada. Nad oslawad
iga wõimalust selleks tarwitada, et rahwa
arusaamist wangis hoida. Prantsuse rahwas
ei ole üleüldises hariduses kuigi kangel, olgu
küll, et ta suure revolutsioniga uue ajajärgule
aluse pani ja et ta kodanlikud wabadused har-
iduse saamiseks kõige kiitamad ei ole. Kirik
oskas koolid oma käpa all pidada ja see tä-
hendab juba rahwahariduse kängus olemist.
Saksamaal tahetakse rahwaharidust veel enam
kui siamaale talistada, waimulikkudele tähe-
tasse koostades suuremat wõimu anda. Wa-
tame kuhu me tahame, igal pool püütakse
inimesi walitsewate klasside soowide ja pla-
nide järele kaswata, just nagu puuwilla riitel
suurel wiisil loetakse.

Uga meie — tödliste-klassi — hariduse
nõudmised on teised. Meid ei huvita usku-
tud koguduse liikmed, ei ole ka meie mure
alandlikkudele mis „alamaid“ kaswata. Meie
kasud ja meie nõudmiste kordaminekise wõ-
imalus nõuawad inimesi, kes waprud on oma
kasude eest wälja astuma — kes oma klassi
seisukohta ja oma kasusid kõige pealt tunne-
wad, kellel kodanlikud wabadused elutingimine
on ja kes mitte ei kardad nende eest oma elugi
ohwerdama. Meie nõuame haridust selleks,
et hariduse abil tödlist teadmist olemise üle
kätte saada — nii palju kui teadus seda iga-
nes lubab. Meie soowime warjamata töit
teada saada, ainult see huvitab meid ja selle
järele on meil jänu. Meie ei soowi seda
ajalugu õppida, mis riigivalitsused oma eel-
käijate wõimulandjate auustamiseks ja ülist-
tamiseks palgakiste juures tellimise kaudu wal-
mistada on lasknud, ega seda, mida kirikuisad
kiriku ja kõigi unumeeste jumaldamiseks ja
uju kindlustamiseks selleks plaanilikult walnis-
tanud on, et inimestele oma eksiõpetust seda
loomulikmaks ja arusaadavamaks teha. Ei!
Meie wõime ainult niisuguse ajaloo õpetusega
leppida, mis meile inimesesoo loomulikku ede-
nemise lugu näitab, seda lugu, kus Jumalal
ega tema asemikud, nõnda nimetatud „üle-
matel“ aumaiskade ei ole. Meie ei taha endid
kannemisi Moosese loomise looga peita lasta,
meie nõuame, et need, kes meile looduse lugu
jutustada tahawad, Moosese kui imelisejuu peale
waatama ja meid Darwinini ning teiste teaduse-
meeste uurimiste läbi kindlaks saanud teadus-

lise looduselooa tutwustada. Meil ei ole
enam patust lunastamise õpetusest — Jumala
pojast Jeesusest — küllalt, waid meie tahame
teadmist, mis meid siin hädaorus rufumiseft
ja wäljakurnamisest wõib lunastada aritada.
Meie ei lepi enam sellega, et meile peale sur-
ma taewariiki ja kõiki head lubatakse, et me
aga siin walik oleksime ja endid wäljakurnata
ning liituda laseksime.

Kas wõiwad meie kodanlaste poolt nii
suure hooga asutatud Eesti hariduse-seltsid
meie seda pakkuda, mis meie ootame? On
nendel, keda meie hariduse-seltside etteotsa on
walitud, üleüldise teada, mis meie tahame ja
on neil tahtmist meie nõudmistele wastu tulla?
Seltsimehed: Uende wiljast peate neid tundma!

Kes on meie hariduse-seltside asutajad?
Eks sammu nende esotsas Jaan Tõn-
nison oma pastorite, õõprite ja koolmeis-
rite salgaga! Eks ole need just need mehed,
kes ikka on hüüdnud ja hüüawad, et Eesti
rahwas ainult ewangeliumi usu selgel walgu-
sel wõib edeneda wägewa Wene koika, tähen-
dab isaliku tsaari kaitse all, truus kohuse täit-
mises, tähendab alandlikkus sõnakuulmises,
maksude maksimises ja — suu pidamises,
wõimata hooles ja truus tödtegemises? Eks
ole need just need mehed, kes meile ikka on
õpetanud, me peame Jumalat (muidugi ühes
temast seotud ülematega, s. o. poliitide, par-
nid, pastorid jne.) üle kõige asjade kartma,
armastama ja tema (nende) peale lootma?
Eks ole need needsamad mehed, kelle heale-
kandja „Posimees“ alles hiljuti Aleksander II.
kui kallimeelisel walitsejal ülistas ja kes iga
walitseja taapa talle alust walmis on las-
kuma. Waewalt keegi teine on Eesti ja ka
Wene rahwale oma n. n. wabameesete re-
formidega kahju teinud, kui just Aleksander II.
„Wabastaind“ Wene talupoegadele „ostis“
ta mõisnikkude käest talupoegade eneste maad
were hinna eest ja liitus Wene talupoja selle
selle wilehuse sisse, mille sees ta praegu nagu
usufite siiple; ja Eesti talupoja maa s. o. wa-
kumaa, mida isegi mõisnikud kuni minewa
aastasaja algusest talupoegade maaks tunnis-
tawad, andis just Aleksander II. mõisnikkude
püütumata omanduseks ja sundis seega talu-
rahwast mõisnikkusejuse liikmetele iga aasta
nõuamist koku orjama, nii et meie maa just
selle tõttu aast-aastalt halvemaks läheb ja
ainult 2—3 seemet annab. Waranduse, mil-
lega maad wäljalandwamaks wõiks teha, peab
maaharija mõisa milma. Uga seal tuleb
Jaan Tõnison ja ütleb meile oma tabarak-
kudega rüest, see mees olnud kallimeelne
mees! Jah ta oli kallimeelne mees, aga —
mõisnikkudele!

Waataime nende hariduse-seltside peale
ligema?..

Tallinna hariduse-seltsi esimeheks waliti
Uinapea Lender. Ta on meile tuttaw kül-
lalt oma tegewusega töötä tödliste asjus. Ei
miskas töötä tödliste abi nõudmise tagasi, see
ei olud temale ja ta sõpradele alandlik kül-
lalt. Nälgigu töötä tödlist, kuni nende ase-
mikud alandust linna wõlkkogu wastu õpivad.
Seda alanduse õpetust wõime ka hr Lender,
kui hariduse-seltsi esimehe poolt oodata, muud
mitte. Seal on pastor Kapp, see isand, kes
sotsiaaldemokraatide sotsialkõraltsejateks nimetab
araproowitud kirikand, kes ainult nendel tin-
gimistel omale musta ja laia mantli, mille
alla kõik see mahub, mis waimulikul mehel
tödliste-klassi kahjuks waltsust, ülbust, kawa-
lust ja jõledust on, sai, et ta kõõblik küllalt
leiti olema seda õpetust kuulutama, mis töd-
liste-klassi, alamat rahwast, piiritu alanduses
ja ülemate wastu aukarstlikkus sõnakuulmises
peab hoidma. Seal on tohter Kõeler, kes
oma kapis Aleksander III. wanu saapaid hoiab
nagu arwamata kallist pähadust. (Saapa ko-
laid on ühe pildi maalimise puhul ta onu

juurde unustatud. Keisrii unidugi oli igaw
kunnitiku ees istuda. Kui nagu walmis sai,
oli riitesti üfti küllalt. Mandliku ilalakkumise
tundemärgiks jättis wanate saapalõksud omale
ja wennapoeg hoiab neid nüüd oma kapis, ega
aimagi seda, mis õigust orjameelsust ta enesest
sellelega awaldab! Seal on allennüaja ja rahaga
sahkerdaja Jaheimi sulgedes, fidiis ja sammens
üleskaswanud uhke ja kõik-tühine tütar — praua
Karlson, kes siamaale Tallinna Eesti kodan-
laste ringis ainult külajuttude edasikandja ame-
it on pidanud, kes tödliste peale ainult sellest
seisukohast waatab, et need wäljakurnamisest
just parajad on. Seal on veel teisi, kes mitte
ei häbene tödlisti nurjatumateks turjategijateks
nimetamast, kelle läbi maa karistusejaitade kätte
satiunud ja kelle pärast mõned kodanlastest ka,
pärts ilma süüta, wangi langenud...

Need on need, kes ja kelle sõbrad ning
seltsimehed meile haridust peawad andma hat-
tama. Suurepäraline saab muidugi see lasteand,
uida pr. Karlson tödliste lastele asutab! Seal
saawad ilusad hommitu ja õhtu palweid ning
kaulud kõlama ja seal õpetatakse aegjastii lapsi
ilusasti taewa poole jõllitama ja kätkest kottu
panema, nagu seda Jaan Tõnisoni „Easteleht“
ikka on õpetanud. Hr. Karlson waatab seda
talitust siis oma „Schastikefega“ uhketes riitets
pealt ja laskeb tödliste lapsi oma kätkest suu-
delha, nagu teisedki juured proud. Tahetsemise
wäärn lapset, kes niisuguste inimeste wõlmise
alla satuwad.

Wulle wastatakse wast, et nendes seltsides,
näit. Tallinnas ka teisi inimesi on, kelle tege-
wusest meie rahwa kohast hariduse edendamist
loota wõime. Seal on hr Ernst Peterson,
J. W. Westi, neiu J. Martma j. r. Kes oma
lootust selle peale toetada tahab, et hariduse-
seltsides ka mõni teine inimene, kui eht tagur-
luse esimese rinna mehed, on, ärgu unustagu
seda, et need mõned suure enamuse wastu ära
kaowad.

Mis hr Petersonise puutub, tuleb arwata,
et ta ka juba „meeli parandama“ on hakkand
ja arusaamise poole sammub, et hea, kindel tee-
nistuse koht ikka wäga hea on, mis aga
enam-wähem meelusest ära ripub. Tema kaas-
töö „Postimehes“ eli esimene jaamawähe muu-
tasaja linna poole, kätt kannasasjase. Hr Westi
on oma looduskeelase nimelusest hootimata
selles asjas täiesti walge leht. Tõdrahwa püü-
dused ja tarwidused ei ole teda siamaale kudagi
wiisi huvitanud, wäheumalt pole see kusagil näh-
tawaks saanud, olgu siis, et ta Arzbergi rewo-
lutsonäride õgija „Tuulte pöördise“ üts auu-
hinnamõisijatest on... Neiu J. Martmast wõime
eht mõnda oodata ja loota. Uga et ta Tal-
linna hariduse-seltsis ka kõige parema tahtmisega
taguruse lindlaid sihtisid tõdrahwa kohasteks-
m.uta suudaks, seda mitte.

Umbeo sedasama wõime ka teist tuttawate
nimelendjate kohta ütelda, kes Tallinna ja teiste
n. n. hariduse-seltside etteotsa on astunud. Meie
ei ole hariduse-seltside asutamise wastu. Uga
kui rahwas, tõdrahwa-klass, nendest tödlist tulu
peab jaama, siis on tarwis, et niisugused jõud
nende seltside juhtimise oma kätte saaksiwad, kes
teaksiwad, mis õigune waade tödliste-klassil har-
idusliste püüdumiste peale on. Meie nälgime
ja januneme hariduse järele. Me tarwitame
seda nagu igapäewast leiba. Uga meie ei taha
endid taguraste pette-õpetustega mitte edasi
kõõwtida lasta. Ja me peakime nüüd waba-
tahtlikult kodanlaste hütete peale koku jõõõma
ja ise selle raha nende kätte wiima, mille abil
neil wõimalik oleks meid ikka omal wiisil edasi
„õpetada“ ja talutada, see tähendab: meid ikka
erasti eksiõpetuste wõrkudes hoida. Seltsimehed!
me peame silmad igal pool lahti hoidma.

M. Jürison.

